

VAPAUSSODAN PERINTÖ

3/2013

62. numero

EINO LEINO

HELSINGIN
VALLOITUS

KUSTANNUSLIIKE MINERVA OY HELSINKI

Julkaisija	Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry.										
ISSN	2242-7597										
Toimitus ja taitto	Jyrki Uutela ja Nina Schleifer Sähköposti: vapaussota.helsinki@gmail.com Puhelin: 040 500 4906 / 040 500 6138										
Paino	Tyylipaino Oy, Helsinki										
Kansikuva	Eino Leinon teos Helsingin valloitus (Osakeyhtiö Weiling & Göös Aktiebolag 1918)										
Aineisto	Vapaussodan Perintö -lehden ilmestymisaikataulu: <table> <tr> <td>Aineistopäivä</td><td>Julkaisupäivä</td></tr> <tr> <td>21.1.2013</td><td>4.2.2013</td></tr> <tr> <td>1.4.2013</td><td>22.4.2013</td></tr> <tr> <td>5.8.2013</td><td>26.8.2013</td></tr> <tr> <td>21.10.2013</td><td>11.11.2013</td></tr> </table> Aineisto pyydetään toimittamaan johonkin yllämainituista toimituksen yhteystiedoista aineistopäivään mennessä.	Aineistopäivä	Julkaisupäivä	21.1.2013	4.2.2013	1.4.2013	22.4.2013	5.8.2013	26.8.2013	21.10.2013	11.11.2013
Aineistopäivä	Julkaisupäivä										
21.1.2013	4.2.2013										
1.4.2013	22.4.2013										
5.8.2013	26.8.2013										
21.10.2013	11.11.2013										

SISÄLLYSLUETTELO

Puheenjohtajan palsta: Pieniä isänmaallisia tekoja.....	3
Toimituksen pöydältä: Kaksi näkökulmaa	4
Helsingin suurpommitukset helmikuussa 1944.....	6
Hans Kalm - vapaussoturi ja vaihtoehtolääkäri.....	9
Vapaussodan päättymisen 95-vuotispäivän kunnianosoitukset 16.5.2013	12
Vapaussodan perinneliiton kesäpäivät Jämsässä 18.-19.5.2013.....	13
Yhdistyksemme kevätretki 25.5.2013.....	14
Yksityinen suojeluskuntamuseo Sastamalassa.....	16
Huutokauppa Suomen hyväksi Tukholmassa.....	18
Helsingin valloitus Eino Leinon silmin.....	19
Kirjaesittely: Suuri seikkailu Mannerheimin jäljillä.....	23
Suomen uhat 1920-luvulla.....	24
Hallituksen yhteystiedot ja tiedotuksia.....	27
Tulevaa ohjelmaa.....	28

PIENIÄ ISÄNMAALLISIA TEKOJA

Osallistuin JP 27:n Perinneyhdistyksen kesäretkelle. Kuljimme jääkärien jalanjäljissä pitkin Latvian metsiköitä. Sinne muutaman jääkäriksi koulutettavan suomalaisen nuoren taival katkesi. Heidän unelmansa vapaasta Suomesta säilyi ja toiset veivät hankkeen kunniakkaaseen päätökseen. Urheita poikia ja isoja isänmaallisia tekoja.

Samaan meillä ei ole tarvetta, mutta mahdollisuuksia ja kysyntää pienille isänmaallisille teoille on. Tarkoitin esimerkiksi kuluttajaliikettä, joka ehkä selkeimmin ilmenee tänä päivänä lähiruoan suosimisena. Ajatusta voi kehittää kaikkiin hankintoihin. Ostetaan niiltä, jotka noudattavat kansainvälisen oikeuden yleisesti tunnustettuja periaatteita. Ostetaan niiltä, jotka kunnioittavat eurooppalaisen mallin mukaisia kansalaisoikeuksia. Ostetaan niiltä, jotka eivät polje työläisten elinehtoja. Toisin sanoen ostetaan niiltä, jotka käyttävät samoja pelimerkkejä kuin me käytämme. Kun asetamme hankinnoissamme kokonaisedullisuuden halvimman hinnan edelle, voimme onnitella itseämme pienistä isänmaallisista teoista. Kun riittävän moni kuluttaja tekee samoin, maailmasta voi tulla vähän inhimillisempi ja oikeudenmukaisempi.

Eväät tähän hupenevat kuitenkin vauhdilla. Raha on aikanaan kehitetty vaihdannan välineeksi. Tänä päivänä maailmalla liikkuvan oikean perusrahan, kuten käteisen, määrä vastaa yhden kuukauden osuutta maailman vuotuisesta bruttokansantuotteesta. Perinteiset pankkiluotot, kuten asunto- ja yrityslainat, vastaavat kolmen kuukauden BKT:tä ja arvopaperiluontoiset lainat yhden vuoden BKT:tä. Nopeasti paisuva virtuaalirahan määrä on nyt yhdentoista (11) vuoden maailman bruttokansantuotteen suuruinen. Pelaamme kaksilla kolikoilla. Kuitenkin varat ja velat lasketaan yksillä ja samoilla pelimarkoilla. Kuvitteleekohan joku vielä, että ihan oikealla työllä ja liiketoiminnalla pystytään oikeasti hallitsemaan ja kuittaamaan tämä ns. keinotteluraha?

Luen mökillä Mirka Lappalaisen väitöskirjaa amiraali Lorentz Creutzista. Kirja auttaa ymmärtämään Ruotsin suurvallan kehittymistä ja 1600-luvun sääty-yhteiskunnan muotoutumista. Perintöjärjestelmämme kehittyi tuona aikana, ja vuoden 1734 perintökaaren periaatteet elävät ihmisten ajattelussa edelleen vahvasti. Lorentz Creutzin aikana perillinen oli 30-vuotias eteenpäin pyrkivä nuorukainen, joka laittoi perintövarat kiertämään ja tuottamaan ja otti ohjat vahvasti käsiinsä. Tämän päivän perillinen on 65-vuotias eläkeläinen, jolla on jo kaikki tarvitsemansa eikä virtaa asioiden ohjailuunkaan ole jäljellä kovin paljon. Perintövarat jäävät makaamaan ja yhteiskunta jähmettyy. Samalla kun päättäjät askartelevat eläkeläisten työllistämiseksi vaikka bonuksin, voimme tässäkin venyä pieniin isänmaallisiin tekoihin. ”Yksi ylitse -periaate” siirtää perinnön lapsenlapsille ja he niitä rahoja tulevat tarvitsemaan oman elämänsä ja yhteiskunnan pyörittämiseen.

Tätä kirjoittaessani Edward Snowden testaa vapaan maailman rajoja Moskovan lentoaseman transit-halliin juuttuneena. Mathias Rust testasi vapaan maailman rajoja lennollaan Moskovaan 1987 ja loikkasi teollaan kuuluisuuteen. Paljastamalla USA:n salaisia kansioita Snowden on onnistunut herättämään sadat miljoonat uutisia seuraavat kansalaiset eri puolilla maailmaa oivaltamaan, että kybersodan uhka on todellinen. Laajamittainen kybersota on jopa mahdollinen. Voin kuvitella meidän olevan siinä taistossa vahvoilla. Meillähän on viikko viikosta kasvava informaatioteknologian huippuammattilaisten reservi: 2000-luvun itP 27.

Tätä lukiessanne kesää ja mätäkuun rippeitä on vielä hiukan jäljellä. Loikoillaan silmät puoliummessa kesämökin verkkokeinussa ja annetaan mielikuvituksen lentää. Miksi Google on rakentanut valtavan tietokonekeskuksen Haminaan ja miksi venäläiset ostavat mökkitontteja itärajan tuntumasta strategisista paikoista ja miksi puolustusvoimat on pystyttänyt korkean maston sinne välimaastoon? Mitä itärajallamme ihan oikeasti on tekeillä?

5.7.2013
Markus Uomala
Puheenjohtaja

KAKSI NÄKÖKULMAA

Vanhankirkon puistikossa paljastettiin 31.10.1920 suurin juhlallisuuksin pääkaupungin valtauksessa kaatuneiden suojeluskuntalaisten hautamuistomerkki ja saksalaisten sotilaiden sankaripatsas. Vapaussodan Invalidien Muistosäätiön julkaisemassa kirjasessa *"Vapaussodan muistomerkit Helsingissä"* kerrotaan, että tapahtumassa oli läsnä valtioneuvoston, sotilas- ja suojeluskuntapäällystön, kaupunginvaltuuston ja yliopiston edustajia. Suomen Valkoisen Kaartin soittokunta esitti Beethovenin hymnin ja yhteisesti laulettiin Jumala ompi linnamme –virsi. Paljastustilaisuuden yhteydessä järjestettiin myös sotilasparaati, johon otti osaa sotaväkeä ja osastoja Helsingin suojeluskunnasta. Helsingin Sanomat kirjoitti tapahtumasta seuraavana päivänä: *"Sumuisen harmaa ja sateinen päivä ei voinut eilen ehkäistä Wanhan kirkon puistossa oleville sankarihaudoille pystytettyjen merkkien paljastusjuhlallisuutta muodostumasta vaikuttavaksi ja mieleenpainuvaksi isänmaalliseksi tilaisuudeksi. Jo aikoja ennen kuin juhlallisuuksien piti alkaa, oli tuhatlukuinen yleisö täyttänyt kaikki läheiset katukäytävät voidakseen olla läsnä tässä tilaisuudessa."*

Tänä keväänä runsaasti mediahuomiota saanut taitelija Kaisa Salmen yhteisöllinen taideteos veti liki kymmenentuhatta ihmistä Lahden Fellmanin puistoon. Helsingin Sanomat uutisoi tapahtumasta mm. seuraavaa: *"Tällä paikalla sijaitsi 95 vuotta sitten Suomen sisällissodan suurin vankileiri. Tälle paikalle ahtautui vappuna 1918 jopa 30 000 antautunutta punaista, monet perheineen ja hevosiineen, koko omaisuus mukanaan. Voittajan kenttäoikeus jakoi kuolemantuomioita, ja suuri osa täällä olleista päättyi*

Hennalan kasarmeille. ... Tunnin pituinen performanssi alkoi Kaisa Korhosen laulamalla Työväen Marseljeesin ensimmäisellä säkeistöllä ja päättyi meidän kaikkien tuhansien yhteisesti laulamaan Uusi aika –marseljeesiin, jonka sanat ovat Heikki Salon."

Kaisa Salmi halusi elävällä monumenttinaan johdattaa suomalaisia kunnioittamaan aseelliseen vallankumoukseen venäläisten bolševikkien johtamina ryhtyneitä kapinallisia. Tälle Leninin viitoittamalle tielle Salmen innosti Väinö Linnan mielikuviin perustuva *"Täällä Pohjantähden alla"* ja Yrjö Kallisen vankileirimuistelmat. Jopa muutkin kuin vasemmiston edustajat erehtyivät mukaan tähän tunteita hyväksikäyttävään propagandatapahtumaan miettimättä lainkaan, miten vuonna 1918 vallankumoukselliset joutuivat Lahden länsipuolelle ja miksi heidät piti vangita.

Leninin johtamat bolševikithan onnistuivat organisoimaan ensimmäisen maailmansodan aikana vallankumousliikkeitä ympäri Eurooppaa. Koska Suomi oli Venäjän vallankumouksen tärkein tukialue, oli bolševikkien vaikutus täällä erityisen suuri. Vaikeuksia tosin aiheutti Suomessa jo toimiva parlamentaarinen demokratia, joka tuolloin kansalaisoikeuksiltaan oli maailman kehittynein.

Aseellinen vallankumous ei tahtonut millään käynnistyä, koska maltilliset sosialidemokraatit eivät halunneet turvautua väkivaltaan, ja koska kaikki työväenliikkeen lakialoitteet oli eduskunnassa hyväksytty, mukaan lukien torpparilaki, joka tosin pääsi toiseen käsittelyyn vasta vapaussodan jälkeen.

Fellmanin pellolla olivat ne vallankumoukselliset, jotka jo marraskuun suurlakon aikana olivat tappaneet ja ryöstäneet aseettomia kansalaisia. Pellolle päätyivät ihmiset, jotka olivat valmiita aseellisesti levittämään maailmanvallankumousta yhteistyössä venäläisten kanssa. Kun parlamentarismia puolustaneet hallituksen joukot voittivat, alkoivat

kaikki Etelä-Suomessa olevat punaiset vetäytyä ihannemaalleen Venäjälle. Suuria aseistettuja laumoja alkoi vyöryä itää kohti, ja sekasortoa lisäsivät punaisten mukana kulkevat naiset ja lapset. Anthony Upton on todennut: *”Perääntymiseen liittyi ryöstely ja murhaamisaalto, koska tappion kärsineet punaiset kohdistivat raivonsa kehen tahansa tielleen sattuneeseen kovaonniseen kansalaiseen.”*

Itään matkaavat ryöstivät karjaa sekä polttivat mennessään rautatieasemia, kirkkoja, pappiloita, kartanoita ja navettoja karjoineen. Täysin tuhottiin Vammalan kauppala, Syrjäntaan kylä, Metsäkansan kylä ja Vesilahden pitäjä.

Vaasan senaatti julkaisi taisteluiden tauottua vakavan vetoomuksen maan elintarviketuotannon käynnistämiseksi. Senaatti totesi: *”Venäläiset ja heihin liittyneet anarkistit ovat laajoilla alueilla ryöstäneet siemenet, hevoset ja työvälineet, vieläpä polttaneet talot ja murhanneet niiden haltijoita”*, ja kehotti maatalousväestöä yhteisvoimin pitämään huolta siitä, että kaikki pellot tulevat kylvetyiksi. Kevätkylvöt vaikeutuivat ja jäivät osittain tekemättä, koska punaiset ryöstivät eteläisessä Suomessa kaikki löytämänsä hevoset. Jos punaisia ei olisi pysäytetty Lahden edustalla, Kotkassa ja Karjalan kannaksella, olisivat kevätkylvöt jääneet kokonaan tekemättä. Suuri osa hevosista katosi, ja löydettyjenkin palauttaminen kesti monissa tapauksissa kylvökauden yli. Pelkästään saksalaiset pelastivat Lahden edustalla 4 000 hevosta.

Suomi oli maailmansodan takia aloittanut elintarvikesääntelyn hyvissä ajoin taataksseen ruoan riittävyyden. Vuoden 1917 aikana 115 paikkakunnalla vallankumouksellisten organisoimat maatalouslakot olivat pahentaneet elintarvikepulaa. Vapaussodan lopussa punaisten tuhoamat ruoantuotannon edellytykset aiheuttivat nälänhädän koko Suomessa, ei vain van-

kileireillä. Vasta valtionhoitaja Mannerheimin organisoima USA:n vilja-apu jouluukuussa 1918 toi helpotusta puutteeseen.

Mielestämme ei ollut siis mitenkään perusteltua kunnioittaa Fellmanin pellolle päätyneitä vallankumouksellisia laajalla kansankokouksella. Asiallisempaa olisi ollut kiittää hallituksen joukkoja maailmanvallankumouksen pysäyttämisestä ja maan itsenäistymiseen johtaneista ratkaisuksista.

Tapahtuman järjestäjä, taiteilija Kaisa Salmi korosti, että kokoontumisen kantava teema oli sovinto. Sovintoa oli turha yrittää tehdä toistamiseen. Sovintohan syntyi jo silloin, kun entiset punakaartilaiset liittyivät yhteiseen taisteluun Neuvostoliittoa vastaan talvisodan koittaessa. Moraalisesti olisi kuitenkin oikein, jos punaisten perintöä vaalivat toteaisivat, että punaiset olivat väärässä ja antaisivat tunnustuksen hallituksen joukoille oikeasta tilannearviosta vaikeana aikana.

Se toinen näkökulma – aikalaisten esittämä – kulminoituu Vanhankirkon puistossa 31.10.1920 itsenäisyssenaatin jäsenenä tunnetun Alexander Freyn lausumiin sanoihin: *”Toisessa hautakammiossa, jonka muistokiven vastikään paljastimme, lepää oman maamme poikia. Selvästi tajuten, mitä velvollisuus heiltä vaati, he vapauden ensimmäisen aamunkoiton sarastaessa riensivät vapauttajain avuksi ja lämpimällä sydäneverellään todistivat uskollisuutta kotikaupunkiaan ja synnyinmaataan.”* Tätä muistoa vaaliaksemme me seisomme kunnianosoituksissa Vanhankirkon puistossa, emme Fellmanin pellolla – ja Vapaussoturien muistomerkkin luo toivotamme tulevana juhlapäivinä mukaan kaikki ne, joille historiallinen totuus on tärkeämpää kuin tunteisiin vetoava propaganda.

Jyrki Uutela & Nina Schleifer

HELSINGIN SUUR- POMMITUKSET HELMIKUUSSA 1944

Kokoonnuimme 9.4.2013 katso-
maan kattavaa kuvakoostetta
Helsingin suurpommituksista.
Esitelmöitsijämme erikoistutkija Martti
Helminen on työskennellyt 35 vuotta
Helsingin historian parissa kaupungin-
arkistossa. Ensikosketuksen suurpom-
mituksiin Helminen sai, kun hänen äitinsä
kerto i lapsilleen jännittäviä tarinoita
Töölössä kokemistaan suurpommituksis-
ta, ja kun tuolloin Ostrobotnian lähellä
sijainneen Suomalaisen Yhteiskoulun
opettajat muistelivat, miten neuvosto-
pommittajat tuhosivat koulun.

Helsingin kaupunki ja Helsingin Ilma-
torjuntarykmentti järjestivät Pohjois-
esplanadilla Jugendsalissa vuonna 1994
”Ilmatorjuntavoitto 1944 – Helsinki
pelastui” –näyttelyn, jonka pystyttämi-
sessä Helminen oli aktiivisesti mukana.
Lähinnä TK-miesten ikuistamat kuvat
koottiin suurimmaksi osaksi Puolustus-
voimien kuva-arkistosta. Näyttelyn pys-
tytys oli suuri urakka, sillä Helminen
joutui kollegoineen lajittelemaan kaikki
yhdessä nipussa olleet noin 200 kuvaa
osoitteittain kuvasta tunnistettavien koh-
teiden perusteella. Valokuvat suurpom-
mituksista olivat tuolloin ensi kertaa jul-
kisesti nähtävillä, minkä seurauksena
syntyi suoranainen ”kansainvaellus”
Jugendsaliin 90 000 ihmisen tutustuessa
näyttelyyn.

Suurpommitusten 60-vuotisjuhlavuonna
helmikuussa 2004 julkistettiin Helmisen
ja Asko Lukanderin koostama kirja *Hel-
singin suurpommitukset helmikuussa
1944* (WSOY). Vuonna 2014 helmikuusta
toukokuuhun on tarkoitus pystyttää
aiheesta taas näyttely Kaupungintalon
ala-aulaan.

Pommituksissa tuhoutunutta Kaartin kasarmia.

- Valok. teoksesta "Helsingin suurpommitukset helmikuussa 1944" s. 74

Martti Helminen vertasi esityksensä
alusaa dramaattisesti Helsinkiä ja Dres-
deniä, joihin pudotettiin suunnilleen sa-
ma määrä pommeja. Vailla ilmatorjuntaa
ollut Dresden tuhoutui lähes täydellisesti,
kun Helsingissä tuhoutui 109 rakennusta
ja vaurioitui 325. On arvioitu, että kuol-
leita oli Dresdenissä ainakin 40 000 (joi-
denkin arvioiden mukaan jopa 200 000)
ihmisten menehtyessä mm. pommisuo-
jiin, joista loppui happi. Helsingissä kuoli
150 henkilöä ja 365 haavoittui. Tämä
huomattava ero johtui Helmisen mukaan
huolellisesta valmistautumisesta ja on-
nistuneesta ilmatorjunnasta Helsingissä.

Vielä vuonna 1939 pommikoneita
seurattiin kuulo- ja näköhavaintojen pe-
rusteella. Vuonna 1943 saatiin ensim-
mäiset tutkat Saksan avustuksella, ja ko-
ko Ilmatorjuntarykmentti koulutettiin
uudestaan evl Pekka Jokipaltion johdolla.
Helminen ihmettelikin, koskahan Saksan
avun merkitys tunnustetaan. Viljaa ja
elintarvikkeita tuotiin 1942-1943 yksin-
omaan Saksasta, ja myös aseita saatiin
Saksan kautta.

Kun Churchill ja Roosevelt antoivat Te-
heranissa Stalinille vapaat kädet pom-
mittaa Helsinkiä, alkoi Helsingissä huo-
lellinen varustautuminen pahimpaan.

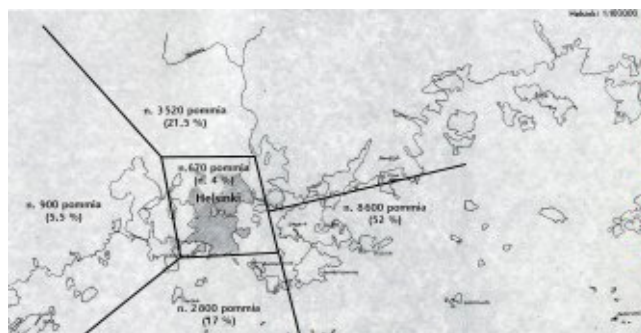

Uudet tykkipatteristot sijoitettiin loistavalla tavalla kehämäisesti kaupungin ulkopuolelle. Sulkuammunta- ja valonheittinjärjestelmät luotiin: ei ollut tarkoitus ampua koneita alas vaan estää niiden tulo pommitustehtäviin Helsingin ylle. Kolmen sairaalan alle louhittiin lisää tiloja, olipa jopa Stockmannin alapuolella ensiaputiloja. Korkeavuoren pääpaloaseman kallioluolassa oli johtokeskus ”Torni”, joka sijoitettiin tärkeiden viestiyhteyksien takia Helsingin puhelinyhdistyksen naapuriin.

6.2.1944 oli kohtalokas ilta. Osa lukuisista sotavuosien aiheettomista ilmahälytyksistä turhautuneista helsinkiläisistä uskoi, ettei pommeja tulisi enää eikä haikutunut suojaan. Kaisaniemen urheilu kentälläkin urheiltiin, ja suurin osa nuorista meni lautarakenteiseen pukukoppiin, jossa ratapihalle tarkoitetut pommit silpoivat nuoria ja tappoivat kolme. Ensimmäisen pommituksen jälkeen alle 16- ja yli 60-vuotiaita kehoitettiin poistumaan kaupungista.

TK-kuvaajat tallensivat kuvia Helsingin tuhoista. On kuitenkin paljon alueita, joista ei ole kuvan kuvaa. Tutkijat ovatkin pohtineet, onko joitakin kuvia kadonnut tai hävitetty. Etelä-Helsinki ja puu-Vallila kärsivät pahimmat tuhot, kun taas kaupungin läntinen puoli, kuten Töölö, kärsi verrattain vähän. Monista kuvista heijastuu suuri inhimillinen kärsimys, mutta Helminen totesi, että Albertinkadun ja Bulevardin kulmassa sijaitsevan Neuvostoliiton suurlähetystön tuhoutuminen herätti myös vahingoniloisia tunteita. Neuvostoliiton vaatimassa seikkaperäisessä selvityksessä todettiin, että Helsinki oli jaettu sammutuslohkoihin. Keravan VPK:n saapuessa sammuttamaan paloa mitään ei ollut tehtävissä. Talo oli myös rakenteensa ja sisustuksensa suhteen tuntematon paloviranomaisille, jotka eivät olleet saaneet suorittaa palotarkastuksia lähetystössä.

Suurpommitukset tapahtuivat kolmessa aallossa: 6.-7.2., 16.-17.2. ja 26.-27.2.1944. Pommitusten jälkeen väestönsuojeluviranomaiset laativat ns. pommituhokartan. Lähes jokainen pommi on merkitty kartalle ja analysoitu pommilajeittain pois lukien Taka-Töölön lohkon pommit. Jokaisesta kolmesta suurpommituksesta laadittiin lisäksi lentoreittikartta, johon merkittiin tutkilta saatujen tietojen pohjalta jokaisen hyökänneen viholliskoneen reitti kellonaikoinen ja lentokonetyypeineen. Pommituslennolle lähteneitä koneita oli yhteensä 2 120, joista osa eksyi matkalla. Helsinkiä pommitti 2 007 konetta, jotka pudottivat 16 490 pommia. Tehokkaan ilmatorjunnan ansiosta Helsingin keskustan alueelle osui pommeja kuitenkin vain noin 670 eli alle 5 % pudotetuista. Myös yhteistyö Tallinnan ja Suursaaren tutka-asemien kanssa auttoi. Edellä mainitussa Helminen ja Lukanderin kirjassa on kerrottu mielenkiintoisia tietoja, kuinka Helsingin puolustajat keksivät uusia tapoja harhauttaa vihollista.

Kartta Helsinkiin osuneista pommeista.

- Valok. teoksesta "Helsingin suurpommitukset helmikuussa 1944" s. 243

Tuhojen minimoimisessa auttoivat myös väestönsuojelu-, kuljetus- ja sairaanhoito-organisaatiot, jotka mm. ”Helsingin pelastajaksikin” mainittu Pekka Jokipalio oli ansiokkaasti järjestänyt. Myös ilmasuojelukoulutusta annettiin koko sodan ajan.

Ilmasuojelun Siltasaaren lohkon henkilökunta, kuvassa mukana jäsenemme Maybe Rautio (takarivissä toinen vasemmalla katsomassa alaspäin).

- Valok. teoksesta "Helsingin suurpommitukset helmikuussa 1944" s. 243

Mielenkiintoinen esitys innosti usean suurpommituksen kokeneen jäsenemme muistelemaan nuoruusaikojaan. *Olli Vuorio* oli 6.2.1944 lomalla yksiköstään ja oli Adlonissa viettämässä iltaa. Hälytyksen alettua hän juoksi seuralaisensa kanssa Kasarminkadun pommisuojaan koko hälytyksen ajaksi. Erityisen mieluinen muisto oli turvaa hakevan seuralaisen tiivis painautuminen hänen kylkeensä.

Raili Louhisola puhui pommituksen aikana Tunturikadulla puhelimesta rennosti jalat pöydällä ja lensi paineaallon vaikutuksesta toiselle puolen huonetta pommin osuessa lähelle ja hajottaessa ikkunat. Hän juoksi pommisuojaan kertomaan, että taloon oli osunut ja varoitamaan, että ovet olivat auki. Toinen muistikuva oli Kalastajatorpalla vietetyistä juhlista. Hälytyksen alettua vieraat siirtyivät kellariin 12 tunniksi iltapuvuissa ilman syömistä ja juomista. Aamulla kuorma-autot veivät juhla-asuiset vieraat 40 asteen pakkasessa kotiin.

Liisa Hongisto vietti 1944 abiturienttikevättään ja on niitä harvoja, jotka ovat suorittaneet ylioppilaskirjoitukset Loppävaaran kansakoululla, koska kirjoituksia ei saanut pitää Helsingissä. *Maybe Rautio* muisti olleensa suurpommitusten aikana pommisuojaassa, mutta oli kirjoittanut viimeisenä suurpommituspäivänä

päiväkirjaansa: *"Nyt en viitsinyt mennä pommisuojaan - olin koko yön kotona ja yritin nukkua, vaikka oli kova meteli."*

Erkki Pekki oli 14-vuotias ensimmäisen suurpommituksen aikana eikä osannut pelätä. Se oli lapsen mielestä aikuisten hassutusta. Kun pommituksessa tuli tauko, hän lähti heti pihalle kavereidensa kanssa. Uhkarohkeimmat kiipesivät talon katolle etsimään sirpaleita.

Seija Jokipaltio muisteli ensimmäistä suurpommitusta, jonka aikana sisarukset menivät Mehiläisen talossa sijainneesta kodistaan väestönsuojaan. Risteävälle Hesperiankadulle osunut pommi katkaisi kaasuputken, ja kaasua valui kellarissa olevaan väestönsuojaan aiheuttaen heille ja parillekymmenelle muulle kaasumyrkytyksen. Kaikki kuitenkin toipuivat myrkytyksestä Punaisen Ristin sairaalassa.

Nina Schleifer

Martti Helminen seurassaan suuresti arvostamansa evl Pekka Jokipaltion tyttäret Seija Jokipaltio (vasemmalla) sekä Leena-Maija Jokipaltio

- Valok. *Nina Schleifer*

HANS KALM – VAPAUSSOTURI JA VAIHTOEHTO- LÄÄKÄRI

Vapaus sodan päättymisen 95-vuotispäivän kunnianosoitusten jälkeen kokoonnuimme kuuntelemaan tohtori Jaakko Heinämäen esitystä Hans Kalmista. Heinämäki tuntee aiheen perinpohjaisesti. Hän on kirjoittanut kaksi kirjaa: *Hans Kalm, vapaus soturi ja vaihtoehtolääkäri* sekä vähän laajennettun vironkielisen käännöksen *Hans Kalm: eesti mees kahes vabadussojas*, joka jaettiin ilmaiseksi kaikille elossa oleville Suomi-pojille.

Heinämäki kiinnostui Hans Kalmista, koska hänen isänsä palveli Martin Ekströmin komppaniassa, jossa oli mukana myös mm. Alvar Aalto. Jäsenemme Jussi Seppälän isä oli puolestaan Hans Kalmin joukko-osastossa.

Hans Kalm oli virolainen agrologi, Venäjän armeijan kapteeni, Suomen armeijan eversti, ravintotieteiden tohtori, lääkäri ja tutkija. Hän syntyi Virossa Kõon kunnan Kotsaman kylässä Taarasaaren talossa vuonna 1889 ja kuoli Jyväskylässä 1981 92-vuotiaana. Kalm kävi koulua kotikuntansa pitäjänkoulussa sekä Paiden maakuntakoulussa ja pyrki Tallinnaan Nikolain kymnaasiin, mutta ei koskaan kirjoittanut ylioppilaaksi. Kalm hakeutui jatko-opintoihinsa Suomeen. Aluksi hän harjoitteli Tampereella ja päätyi lopulta Mustialan maatalousoppilaitokseen valmistuen agrologiksi vuonna 1914.

Kalm joutui armeijaan heinäkuussa 1914, koska Viro oli osa Venäjän valtakuntaa. Asepalvelus alkoi Oranienbaumissa. Hän palveli rykmentin sotaoikeuden kirjurina ja komendanttina. Jossakin vaiheessa kapteeni Kalmilla oli pataljoona komen-

nettavana. Hänet palkittiin Mannerheimillekin myönnetyllä Yrjön ristillä, joka oli sen aikaisen tsaarin armeijan korkein kunniamerkki.

Kun Venäjän armeija hajosi vallankumouksen myötä, Kalm karkasi armeijasta loppukesällä 1917 ja palasi Viroon, jossa bolshevikit olivat jo vallassa. Hän yritti turhaan perustaa sotilasyksikköä. Bolshevikit polttivat Taarasaaren kotitalon, minkä Kalm kosti ystävineen. Jouluaattona hän pakeni Suomeen. Hän tuli Nokialla olevan agronomi Jutilan ”assistentiksi” eli todellisuudessa hän toimi kouluttajana Tuomarniemen metsänvartijakoulussa.

Tuomarniemessä hän tapasi ylioppilas Sikellin eli tulevan kenraali Hersalon sekä Tahko Pihkalan. Lopulta Kalm tuli Kuhmoisiin, jossa hän perusti Pohjois-Hämeen ensimmäisen pataljoonan. Hänen esimiehenään toimi everstiluutnantti Bergström. Pataljoona koostui lähinnä Tuomarniemen ja Evon metsäoppilaista, jotka olivat erinomaista ainesta, koska heidän ryhmäkurinsa oli hyvä ja he osasivat kulkea maastossa.

Majuri Hans Kalm kesällä 1918
Hämeenlinnassa

- Valok. teoksesta ”Hans Kalm, Vapaus soturi ja vaihtoehtolääkäri”

Kalmin joukoilla oli suuri osa eräässä vapaussodan merkittävimmistä taisteluista Kuhmoisissa. Sieltä Kalm eteni joukko-osastonsa kanssa Padasjoen kautta Asikkalaan, jossa oli suuri taistelu Anjanpellossa. Siellä hän oli saanut määräyksen edetä Karjalan kannakselle Elisenvaaraan, mutta Kalm eteni omin päin Lahteen. Tätä silloinen sodanjohto ei antanut Kalmille koskaan anteeksi. Saksalaisen eversti Otto von Brandensteinin prikaati oli edennyt Lahteen, ja siellä Kalm löi ensimmäisenä suomalaisena valkoisena joukko-osastona kättä saksalaisten kanssa. Kalm lähetti asiasta sähkeen itse Mannerheimille.

Valkoiset ja saksalaiset kohtasivat ensimmäisen kerran Suomen vapaussodassa 20.4.1918 Lahdessa. Kuvassa Kalm ilmoittautuu "Kuhmoisten piriineen" sotilaallisin menoin saksalaisille.

- Valok. ja kuvateksti teoksesta "Hans Kalm, Vapaussoturi ja vaihtoehtolääkäri"

Mannerheimin muistelmissa mainitaan, että saksalaiset pysäyttivät pakenevat punaiset Fellmanin pellolle. Kalm määrättiin osastoineen vankileirien vartijaksi. Kun pakenijoita oli seulottu, osa siirrettiin Hennalan kasarmeille. On huomattavaa, että Kalm toimi vapusta toukokuun puoleen väliin Hennalan vartioston päällikkönä eikä siis vankileirin päällikkönä. Sieltä Kalm siirrettiin Hämeenlinnaan, jossa osasto oli jälleen vartiotehtävissä ja Kalm toimi vartioston päällikkönä. Pataljoona hajotettiin Hämeenlinnan jälkeen, ja Kalm erosi armeijasta everstiluutnanttina.

Kalm kirjoitti kirjan *Kalmin pataljoona Suomen vapaussodassa*. Kirja kertoo hänen elämänvaiheistaan Venäjän armeijasta Hämeenlinnaan.

Tämän jälkeen Kalm lähti Viron vapaussotaan, jonne perustettiin kaksi rykmenttiä. Kalm johti Pohjan poikien osastoa ja majuri Martin Ekström I Suomalaista Vapaajoukkoa. Heidän esimiehensä toimi kenraali Martin Wetzer. Pohjan poikien tunnuksena toimivan karhunpää-merkin suunnitteli Joseph Alanen.

Kalm eteni Tarttoon ja eteläiseen Viroon. Merkittävin taistelu käytiin Pajussa, johon on uudestaan pystytetty neuvostoaikana hävitetty hieno muistomerkki. Kalmia arvostetaan edelleenkin Virossa suurena vapaustaistelijana. Kalmin ongelmana oli se, että hän toimi omin päin eikä noudattanut Wetzlerin käskyjä. Yleensä hän onnistui kaikessa, kunnes hän eteni liian pitkälle etelään. Hän valtasi vastoin esimiehensä määräyksiä latvialaisen Marienburgin, josta hän turhaan kuvitteli saavansa bolshevikien varusteita ja joutui täten vetäytymään Viroon. Heinämäki totesi kuitenkin, että ainoa heimosodista, jolla saavutettiin haluttu päämäärä oli Viron retki ja itsenäinen Viro, eli siinä mielessä Kalmin, Ekströmin ja muiden suomalaisten työskentely tuotti kauniin hedelmän.

Viron retken jälkeen Kalm meni naimisiin hammaslääkäri Olga Valmarin kanssa. Valmarin isä oli talonpoikaissäädyn edustajana viimeisillä valtiopäivillä 1904-1906. Kalm siirtyi perheineen 10 vuodeksi USA:han, koska hänellä ei ollut yötutkintoa ja hänen tiensä nousi ammatillisesti pystyyn. Hän opiskeli filosofian tohtoriksi ravintotieteiden alalta.

Suomeen tultuaan 1933 hän perusti terveysparantolan Turenkiin. Lääkintöhallitus vasemmistososialisti Hannes Ryömän agitoimana ei antanut lupaa parantolan

perustamiseen, vaikka valtiollinen poliisi olisi puoltanut. Ystävien avulla hän sai perustettua parantola Kalmian Pyhärannan kirkonkylään. Hän johti ao. terveysparantolaa seitsemän vuotta talvisotaan asti. Tuolloin hän julkaisi mm. kirjan: *Mitä Kalmia on ja mitä se ei ole*. Kalm sovelsi homeopaattisia oppeja kiinnittäen huomiota ravintoon. Ruoan tuli olla kevyttä sisältäen paljon vihanneksia, kookijyväleipää, joghurtia ja kalaa. Ruoissa piti välttää raskaita rasvoja, etikkaa, suolaa ja valkoista sokeria. Kalm siis toi jo 1930-luvulla Suomeen ne opit, joita nykyään pidetään terveellisen elämäntavan perustana. Silloinen lääkärikunta nousi kuitenkin Kalmia vastaan, kun tämä toi ”epäterveellisiä” amerikkalaisia oppeja, vain biologit puolustivat häntä.

Kalm ei ottanut osaa talvisotaan, mutta viikko ennen jatkosodan syttymistä hänet komennettiin perustamaan Naarajärven vankileiriä Savoan. Mannerheimin myöntämällä luvalla Kalm siirtyi vuonna 1942 Saksaan melkein vuodeksi esiintyen Doctor Oberstina (eversti ja tohtori) tehtävänäan perehtyä Saksan siviilien ja vankien käyttämiin luonnosta saataviin ravintoaineisiin.

Tämän jälkeen vuonna 1944 Kalm perusti Kaipiaisiin parantolan. Syksyllä välirauhan tuntua Kalm sai soiton, että hänen olisi paras välittömästi poistua Suomesta. Kalm siirtyi Ruotsin kautta USA:han, josta palasi vasta 1955 valvontakomission paineen loputtua. Hän sai lääkäriainoikeudet ja alkoi harjoittaa homeopaattista toimintaa kehittellen mm. lääkkeitä Raumalla. Hän toi akupunktion Suomeen, vaikkei itse sitä käyttänyt. Vuonna 1974 häneltä vietiin lääkäriainoikeudet, koska hän oli yrittänyt tuloksetta parantaa kahda diabetes-potilasta vähentämällä insuliinilääkitystä. Kalm siirtyi sitten Jyväskyläan fysiikan dosenttina toimivan poikansa luokse.

Kalm lääkärinä Raumalla 1960-luvulla.

- Valok. ja kuvateksti teoksesta "Hans Kalm, Vapaussoturi ja vaihtoehtolääkäri"

Hän toimi aktiivisesti aivan kuolemaansa saakka. Hän mm. kehitti kemiaan perustuvan organotropia-opin, jota hän nimitti elinmyönteisyydeksi. Sen ytimenä oli käsitys sairauksien esiintymisestä elimistön mikrobiokemiallisella tasolla siten, että kuhunkin sairauteen liittyi aina samat alkuaineiden puutteet tai ylimäärät. Jokaisella alkuaineella oli elävässä luonnossa oma vastakkainen pariaineensa, jonka avulla tautia aiheuttaneen aineen kohdalla vallinnut kemiallinen epätasapaino voitiin poistaa, ja siten parantaa sairaus eikä vain poistaa sen oireita. Kalm oli ryhmitellyt organotropiaansa kuuluneet 66 alkuainetta siten, että niistä muodostui 33 vastaparia. Pareittain vastakkaisia aineita olivat mm. kupari ja beryllium, rikki ja kromi, fosfori ja tina sekä rauta ja boori. Hänen ajatuksena tyrmättiin täysin, vaikkei kukaan niitä todennäköisesti kunnolla tutkinutkaan.

Heinämäki totesi yhteenvetona, että Kalm oli itsepäinen, kunnianhimoinen, sosiaalinen mutta ei sovitteleva, alaisten kunnioittama, mutta hänellä oli esimiesten kanssa jatkuvasti ongelmia. Hän oli poikkeuksellisen lahjakas puhuen esimerkiksi sujuvasti viittä kieltä. Hänen kirjallinen tuotantonsa oli laajaa, ja hän kirjoitti tieteellistä tekstiä englanniksi.

Kalm ehdotti 1970-luvun alussa ammatikorkeakoulujärjestelmää, johon lahjakas opiskelija pääsisi opiskelemaan ilman ylioppilastutkintoa. Hän antoi myös stipendejä. Poliittisesti Kalm oli oikeistolainen ja vihasi kommunisteja. Hän ei ollut natsi ja suhtautui neutraalisti saksalaisiin. Kalm tulikin hyvin toimeen eversti Brandensteinin kanssa, mutta suhtautui kielteisesti Goltzin yhteistyöpyyntöihin Virossa. Suomessa Kalm on kevein perustein leimattu yhdeksi pahimmista lahtareista, patologiseksi tappajaksi, ja esimerkiksi Wikipediassa on paljon valheellista tietoa Kalmista. Kalm taisteli miehineen vapaussodassa ja oli tukahduttamassa kapinaa. Hän toimi sen mukaisesti. Heinämäki muistutti, että harvoin puhutaan siitä, että punaiset surmasivat vuonna 1918 yksitoista Mustialan oppilasta ja myöhemmin vielä 22 oppilasta. Voi vain arvailla, miten Kalm suhtautui oman oppilaitoksensa aseettomien oppilaiden surmiin.

Jäsenemme Jussi Seppälä totesi, että hänen isänsä, joka palveli kersanttina Kalmin pataljoonassa toimivassa tiedustelupartiossa, tunsu muiden pataljoonan

miesten kanssa tavatonta arvostusta Kalmia kohtaan. Hän ihaili myös Kalmin viisautta. Tämä piti mm. esitelmää luontais-hoidoista vapaussodan veteraaneille.

Liisa Viranko ja Jaakko Heinämäki

- Valok. Nina Schleifer

Onnistuneista luontaishoidoista Liisa Viranko kertoi tapahtuman lopuksi hauskan anekdootin. Hänen tuttavansa isoäiti oli ollut Kalmin potilaana 1950-luvulla. Mummu ei ollut enää yltänyt käsillään laittamaan neuloja nutturansa. Kalm määräsi Coca-Colaa nautittavaksi joka päivä - ja kuinka ollakaan, nutturana teko onnistui tämän jälkeen.

Nina Schleifer

Vapaussodan päättymisen 95-vuotispäivän kunnianosoitukset 16.5.2013

- Valok. Nina Schleifer

Vuonna 1918 Suomen vapauden ja itsenäisyyden puolesta henkensä antaneiden sankareiden hauta-alue Hietaniemessä

Vapaussotaan osallistuneiden saksalaisten sotilaiden hauta ja sankarimuistomerkki Vanhankirkon puistossa

VAPAUSSODAN PERINNELIITON KESÄPÄIVÄT JÄMSÄSSÄ 18.-19.5.2013

Perinneliiton Kesäpäiville osallistujat oli tänä vuonna kutsuttu Kuoreveden Halliin Ilmavoimien teknillisen koulun tiloihin. Päivien yhteydessä pidettiin Perinneliiton liittokokous. Runsaan parinsadan osanottajan joukossa oli neljä VHSPY:n edustajaa. Kokous sujui hyvin valmisteltuna ja Timo Siukosaaren johtaessa puhetta rutinoitunein ottein. Hallituspaikkoja täytettäessä sain ehdottaa yhdistyksemme väistyvän jäsenen Kaarina Lindbergin tilalle puheenjohtajaamme Markus Uomalaa vedoten hänen rooliinsa vapaussodan päättymisen satavuotisjuhlallisuuksia valmistelevalle työryhmälle.

Osanottajilla oli päivien aikana viime hetken tilaisuus tutustua Teknillisen koulun kalustonäyttelyyn opetushallissa. Koulun toiminta loppuu Hallissa ja siirtyy Tikkaoskelle vuoden loppuun mennessä. Palveluksessa oli enää 20 varusmiestä.

Veljesillalliselle kokoonnuttiin Varuskuntaravintola Turpiiniin. Koulun johtaja eversti Pasi Jokinen toivotti vieraat tervetulleiksi. Jo aikaisemmin kahdesti Kesäpäiville osallistunut – nyt kuusivuotias Helmi Tiimonen lauloi kaikkien puolesta ruokarukouksena laulun Jumalan kämmenellä. Illallisen aikana puheenvuoron käyttivät mm. fil.maist. Esko Hiukka ja kenraali Kalervo Sipi. Puheissa muistutettiin, kuinka vapaussoturien onni oli saada johtoon Kenraali Mannerheim – isolla K:lla – sekä muistettiin hänen huolenpitoaan lasten olojen parantamiseksi nimeään kantavan Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimintaperiaatteiden mukaisesti. Samassa yhteydessä muistutettiin Sotaväen tukipalvelusta eli *Kun Veljiä ei jätetä – Nuoria ei unohdeta*. Illan palkitusten joukosta poimin Perinneliiton kul-

taisen merkin saaneet kenraali Kalervo Sipi ja sotakamreeri Mikko Selinin. Ilta päättyi sotilaspastori Kari Mannermaan pitämään iltahartauteen ja lipunlaskuun.

Sunnuntai valkeni yöllisen sateen jälkeen aurinkoisena suviaamuna. Oli Helluntai ja Kaatuneitten muistopäivä. Matkasimme jumalanpalvelukseen kirkkoon, joka sijaitsee luonnonkauniilla Kuoreveteen työntyvällä niemellä. Seppeleet laskettiin vainajien muistelupaikoille. Päivien pääjuhla vietettiin Kuoreveden koulun liikuntasalissa. Runsaan ohjelman kuluessa juhlapuheen piti professori Matti Kuusimäki. Mielenkiinnolla seurasimme puhetta, sen rohkeita kannanottoja: vapaussodan, talvi- ja jatkosodan mukana eli vahva yhteisöllisyys. Puheen lopussa todettiin, että yhteiskunnassa kaikkea ei voi ulkoistaa!

Kesäpäivien ohjelmaan kuului molempina päivinä antoisaa yhdessäoloa, keskustelua, mielipiteitten ja kuulumisten vaihtamista. Virkistävän lisän ohjelmien aikana toivat musiikki, runo- ja tanssiesitykset. Ilmavoimien soittokunta soitti, Vinosyöttö-kuoro ja Vilppulan mieslaulajat esiintyivät salintäyteiselle juhlayleisölle.

Kiitoksemme Ilmavoimien Teknilliselle koululle ja Längelmäveden perinneyhdistykselle. Kauhavalla tavataan!

Liisa Viranko

VHSPY:n edustajat Kaarina Lindberg, Terttu Aho, Liisa Viranko ja Markus Uomala

YHDISTYKSEMME KEVÄTRETKI

25.5.2013

Toukokuu oli kauneimmillaan, kun lähdimme 25.5.2013 agronomi Hilikka Parvion kutsusta tutustumaan vailla vertaansa olevaan yksityiseen asekoelmaan Nuuksion Pitkäjärven rantamaisemissa. Täällä Espoon tiheän kuusimetsän kätöksessä avautui meille aivan uusi maailma.

Talon nyt jo edesmennyt isäntä sotakamreeri Pentti Parvio (1928-2008) kuului maamme asekeräilijöiden kärkejoukkoon. Sitä todisti meille näkemämme mielenkiintoinen alue. Jo pihapiiriä koristivat monenlaiset keräilykohteet kuljetuskalustosta taivaalle suunnattuun ilmatorjuntatykkiin. Ne olivat kukin eräänlaisia taideteoksia, jotka pihaan siroteltuina tekivät alueesta poikkeuksellisen kesäpihan. Suojatussa vajassa oli yksi arvokas kohde: amerikkalainen jeeppi-auto, josta käydyssä maailmansodassa tuli yksi eniten käytössä olleista sotilaskuljetusajoneuvoista.

Talon emäntä agronomi Hilikka Parvio sekä Anja Voss - Valok. Paul Voss

"Teit isäin astuman" voi hyvin sanoa Risto Parvion ansiokkaasta opastuksesta alueen tykkien ja ajoneuvojen parissa. Kuvassa myös Einari Aakenus. - Valok. Paul Voss

Pihapiirin kokoelmien lisäksi sisälsi varsinainen tien vieressä sijaitseva museorakennus pääkokoelman. Osittain kaksikerroksinen rakennus oli täynnä tavaraa, hyvin ryhmiteltynä selostuksineen. Osa alakerran lattiapinta-alasta oli lukuisten panssaritorjuntatykkien valtaama, oli myös sodan kentiltä jääneitä kenttäkeittiöitä. Erilaisia ilmatorjuntaan käytettyjä kevyitä aseita oli nähtävillä, samoin "norsupyssy", sinko sekä panssarinyrkki. Ilman Risto Parvion, toisen polven edustajan, selostusta olisimme jääneet paljosta vaille. Siksi olikin opastettu käynti täällä museossa useimmalle maallikolle elämys. Saimme myös kuulla, miten esineitä museoon oli vuosien varrella hankittu. Sodan jäljiltä jäi tietysti valtava määrä erilaista sodankäyntiin liittyvää tavaraa. Suurin osa lienee tuhottu, mutta

eri aikoina on armeijakin pitänyt huuto-
kauppoja vanhojen kalusteiden poista-
miseksi. Keräilijöillä on lisäksi kansain-
välisiä yhteyksiä, joiden kautta pyritään
laajentamaan kokoelmia.

Museon suuri halli on täynnä erilaista kalustoa. Tässä esittelyvuorossa venäläinen kenttäreitti, josta Hilka Parvio kertoo matkalaisille.

- Valok. Paul Voss

Museo ei suinkaan sisältänyt pelkkiä erilaisia aseita vaan myös paljon muuta yksityiskohtaista nähtävää. Niiden läpikäymiseen ei aikamme olisi riittänyt, mutta nähtiinpä kuitenkin jotakin. Erikoisesti panimme merkille museon keskittymisen nimenomaan sodanaikaiseen väestönsuojeluun. Oli kaasunaamareita, väestölle jaettuja ohjeita, seinäjulisteita ja kaikkea mitä tarvittiin, kun pyrittiin suojaamaan ihmisiä ilmahyökkäysten seurauksilta. Vaikuttavaa oli nähdä museon seinällä Helsingin ilmapommituksista kertova valokuvasarja. Siinä oli kuva Pentti Parvion kotitalosta Temppelikadun varrella Helsingissä. Talo oli saanut pommiosuman, joka luhisti osan rakennuksen julkisivusta. Pentti Parvion isä, joka oli talon väestönsuojelutehtävissä, sai surmansa tässä kotitalonsa pommituksessa. Hänen perheensä liittyi siten niihin lukemattomiin koteihin, jotka saivat antaa kalleimman uhrin isänmaan hyväksi.

Kunniapaikalla museorakennuksen seinällä on tämä kuva museon perustajasta, joka oli pitkäaikainen jäsenemme, reservin kapteeni sotakamreeri Pentti Parvio (1928-2008).

Hän oli monipuolisesti kunnostautunut maanpuolustaja, jonka ansioista kertovat mm. kuvassa näkyvät kunniamerkit. Muistamme kunnioituksella hänen räiskyvän persoonansa sekä hänen arvokkaan panoksensa vapaussodan perinteen vaalijana.

- Valok. Paul Voss

Yhdistyksen kevätretken päätteeksi pihdimme Solvallaan urheiluopiston viereen juuri valmistunutta Suomen luontokeskus Haltian upouutta rakennusta ihailemassa. Tämä arkkitehtiprofessori Rainer Mahlamäen suunnittelema talo avataan yleisölle kesäkuun alussa. Retkemme päättyi Bembölen kahvitupaan, jossa "museotunnelmissa" vielä nautimme hyvät kahvit ennen kotimatkaa.

Paul Voss

YKSITYINEN SUOJELUS- KUNTAMUSEO SASTAMALASSA

Joskus kohtaa mielenkiintoisia satumia, ja yhdestä sellaisesta kerron ohessa. Olin kesäkuun lopulla Sastamalassa Vammalan vanhan kirjallisuuden päivillä. Päivien yhteydessä pidettiin erään kirjallisuuden alaan kuuluvan yhdistyksen hallituksen kokous, jonka puheenjohtaja oli ystävällisesti kutsunut kotiinsa.

Kokousvierailu oli samalla ensivisiittini talossa, joka sijaitsee Kiikassa, nykyisessä Sastamalassa. Hirsisen päärakennuksen mahtava koko sai minut uteliaana kysymään, onko talo kenties vanha pappila. Sitä se ei ollut, vaan emännän mukaan ”tavallinen” talonpoikaistalo, jota isännöi nyt 19:s peräkkäinen saman suvun isäntä. Osviittaa talon isänmaallisesta hengestä antoi se, että suuren salin seinällä oli yksi Mannerheimin päiväkäskyistä.

Niinpä en yllättynyt, kun tervetuliaismaljoja nautittaessa keskustelu kääntyi myös lähihistoriaan. Tämäkin talo oli antanut uhrinsa isänmaalle viime sodissa. Talon tuleva isäntä jäi jatkosodan aikana sotaorvoksi kaksivuotiaana ja nuorempi veli jo hieman ennen syntymäänsä. Eikä tämäkään vielä riittänyt. Isännän kanssa samana päivänä kaatui myös emännän veli. Talossa pidettiin muutaman viikon päästä ristiäiset ja sankarihautajaiset samalla kertaa.

Tomera emäntä, nuori soteleski, vei tarmolla isoa taloa eteenpäin. Emäntä avioitui sodan jälkeen uudelleen, ja aikaan tarttui sotaorvoksi jäänyt nuori isäntäkin ohjaksiin. Nykyisin taloa isännöi pikkulapsena sotaorvoksi jääneen isännän poika.

Flyygelissä ei ollutkaan aseita

Seuraavaksi kysyin talon mahdollisia koettelemuksia vapaussodan aikana, koska tiesin sodan pyyhkäisseen näidenkin tienoiden yli. Kohtalot olivat liipanneet taloa hyvinkin liki. Sain kuulla, että flyygeili, jonka kannella parhaillaan lepuutin kättäni, oli saanut osansa vapaussodassa. Sen kansi nimittäin oli halki. Punaiset olivat tulleet etsimään talosta aseita ja olivat varmoja, että flyygelin sisältä niitä ainakin löytyy. Vaan eipä löytynyt. Ehkä etsijöiden pettymys sai kannen paiskautumaan niin kovaa kiinni, että se halkesi.

Myöhemmin talon isäntä haettiin punakaartilaiden matkaan, kun talon pihalta oli löytynyt ”epäilyttäviä jälkiä”. Isäntä tiesi, että tällaiselle reissulle joutuminen ennusti huonoa ja usein jopa maallisen vaelluksen päättymistä. Tälle isännälle kohtalo oli kuitenkin suojea, ja hän pääsi palaamaan vahingoittumattomana kotiinsa muutaman päivän pidätyksen jälkeen.

Naapurissa yksityinen vapaussotamuseo

Sotamuisteluksista piti jo siirtyä päivän varsinaiseen aiheeseen, mutta ennen sitä talon emäntä jysäytti varsinaisen pommin ja sanoi, että lähitalossa on yksityinen suojeluskuntamuseo ja sen isäntä on valmis ottamaan kokoukseen osallistujat vastaan kokouksen päätyttyä. Minun ei tarvinne vakuuttaa, että olin jo lähes niiltä jalansijoiltani lähdössä, mutta kokous ensin!

Kokouksen päätyttyä suuntasimme Koukun tilalle, joka paikkakunnalle tyypillisesti on vuosisatoja vanha. Isännät ovat tiedossa 1540-luvulta asti eli niin pitkältä kuin maassamme on maakirjoja pidetty. Nykyinen isäntä Kaarlo (Kalle) Kouku

kertoi taloa esitellessään vaatimattomasti, että ensi vuonna hänkin saa viirin talon katolle. Talo on tällä hetkellä ollut kuulemma ”vasta” 199 vuotta saman suvun hallussa ja viirin saa kahdestasadasta vuodesta.

Yksityinen suojeluskuntamuseo on ollut talossa 12 vuotta. Silloin isännän sotahistoriaharrastus oli kypsynyt siihen vaiheeseen, että esiteltävää oli pieneksi museoksi asti. Kokoelmat karttuvat koko ajan ja tuorein hankinta oli 1930-luvun lopulta oleva saksalaisen aikakauslehden numero, jonka kannessa komeili ratsastava Mannerheim.

Isäntä esittelee mielellään museotaan aiheesta kiinnostuneille. - Valok. Seppo Simola

Mannerheim ja paikallisuus teemoina

Mannerheim onkin yksi museon kantavia teemoja. Esillä on useita kymmeniä koti- ja ulkomaisia lehtiä, joiden kantta komistaa marsalkkamme kuva ja muutakin häneen liittyvää aineistoa on esillä. Päähuoneessa on Mannerheim-materiaalin lisäksi runsaasti merkkejä, dokumentteja ja pienesineistöä vapaussodasta viime sotien loppuun asti. Myös harvinaisiksi käyneitä suojeluskuntien arvomerkkejä oli hämmästyttävän monia.

Nähtävillä on myös harvinaiseksi käynyttä suojeluskunta-aineistoa. - Valok. Seppo Simola

Kokoelmissa on myös suojeluskuntapuku huoneessa, johon on mallinukkien avulla koottu suojeluskunnan paikallisesikunta. Edellä mainitun paikallisesikunnan jäsenen lisäksi paikalla on kapteeni puvussa m/22, pari kansliallottaa sekä kartan ääressä vääpeli ja paikallispäällikkö virka-asemaan kuuluvine arvomerkkeineen. Seinillä on tietysti karttoja sekä muuta rekvisiittaa, ja pöydillä näkyy ajan hengen mukaista toimistotarpeistoa ja konttorikoneita.

Yhteen näyttelyhuoneeseen on rekonstruoitu suojeluskunnan paikallisesikunta.

- Valok. Seppo Simola

Kolmannen huoneen hallitsevana teemana ovat maanpuolustukseen liittyvät kirjanomistajamerkit. Ne on koottu aihepiireittäin tauluiksi. Oman taulunsa ovat

saaneet jääkärit, Mannerheim-ristin ritarit sekä lotta- ja suojeluskunta-aihe. Muita maanpuolustusaiheisia merkkejä oli useita taulullisia ja tunnistinpa sieltä suureksi hämmästykseni myös oman merkkini, jota ei ole oman kirjastoni ulkopuolella liikkeellä kuin joitakin yksittäisiä kappaleita. Merkin kulkureitti tietysti selvisi, ja välittäjänä oli ollut yhteiseksi tuttavaksemme paljastunut exhibisharrastaja. Maailma on totisesti pieni!

Museon isäntä mukana perinnetyössä

Museon ja Koukun tilan isäntä Kalle Koukku on ollut mukana vapaussodan perinnetyössä niin aktiivisesti, että hänet on nimitetty paikallisen perinneyhdistyksen kunniajäseneksi. Hän on myös kyseisen yhdistyksen perustajajäsen. Tämä on varsin luonnollista, sillä Koukun talolla on vahvat perinteet maanpuolustustyössä paikallisesta suojeluskunnasta alkaen.

Tätä taustaa vasten tulivat tietysti puheeksi Koukun tilan vaiheet vapaussodassa. Tätäkin taloa vapaussota oli sivunnut. Emännälle oli rakennettu piilopaikka navetan yhteyteen ja isäntä oli

piilotellut kaukaisen torpan riihen ylisillä. Luotettavat henkilöt olivat muonittaneet isäntäparin piilopaikkoihinsa sen aikaa, kun oli viisasta pysytellä piilossa. Vähän toisella kymmenellä ollut poika – nykyisen isännän isä – oli sijoitettuna sukulaisten huomaan. Isäntäväen poissa ollessa talo oli ollut kolme päivää punaisten majapaikkana. Mitään ei varsinaisesti ollut rikottu, mutta isäntäväen palatessa talossa vallitsi aivan karmea siivo.

Nykyisin Koukun tila toimii maatilamatkailuyrityksenä nimellä Kinnalan Kouku, vaan harvalla maatilamatkailuyrittäjällä on esiteltävänä vierailleen yksityinen suojeluskuntamuseo! Museo on auki kaikille asiasta kiinnostuneille sopimuksen mukaan. Koukun tilalla on omat nettisivut osoitteessa www.kinnalan-koukku.fi, jota kautta yhteydenotto käy näppärästi.

Mitä Koukun nimeen tulee, niin vasta vierailuni yhteydessä tulin tietämään, että nyt ei puhutakaan kalastusvälineestä. Koukku on myös keskiaikainen viljelysmaan mitta- ja veroyksikkö. Tilan nimi on siitä lähtöisin.

Seppo Simola

HUUTOKAUPPA SUOMEN HYVÄKSI TUKHOLMASSA

Hakkapeliitta nro 43/1940 kirjoittaa pikku-uutisessaan, että Tukholman Valtion Historiallisessa Museossa oli pidetty suuri kulta-, hopea- ja mitalihuutokauppa Suomen hyväksi. Esineiden joukossa oli monta erittäin arvokasta historiallista muistoesinettä, mm. Juhana III:n mitali raskaine arvokaine ketjuineen ja Gallen-Kallelan malli Mannerheim-mitaliksi vuodelta 1919.

Huutokaupattavan kokoelman valtaosan muodostivat ruotsalaiset rahat eri aikakausilta, mutta runsaasti oli esillä myös kuningashuoneen jäseniä esitteleviä mitaliteita. Huutokaupasta saadut tulot lahjoitettiin sodassa hävitettyjen lastenkotien jälleenrakentamiseen Suomessa.

Raimo Berkan

HELSINGIN VALLOITUS EINO LEINON SILMIN

Eino Leino oli saapunut Helsinkiin järjestämään tiettyjä käytännön asioita tarkoituksenaan asettua Karjalaan. Hän juuttui kuitenkin vapaussodan alettua helsinkiläiseen yksityishotelliin aavistamatta, että odotus kävisi pitkäksi. Hänellä useimpien aikalaisten tavoin ei ollut vähintäkään aavistusta siitä läheisestä liitosta, mikä punaisilla oli tšekäläisen venäläisen sotaväen, jopa itse Venäjän bolshevistisen hallituksen kanssa. Leino totesi: ”Vallankumoukseksi ei sitä kukaan nimitänyt. Suututti vain tällainen rötös, vaikka lyhytaikainenkin, keskellä itsenäisen Suomen valtiollista aamua, sen suurinta vapautumisaikaa. Kuitenkin oli näiden rivien kirjoittajalla jo pitkin edellistä viikkoa ollut jonkinlaisia tietoja punaisten aikomuksista. Olin tavannut jonkun matkustajan, joka oli kertonut jo parikin viikkoa junissa kulkeneen heidän agitaattoreitaan ym. luottamusmiehiään kullekin asemalle ja junamiehistöille salaisia määräyksiään jakelemassa.”

Kuultuaan tuttavansa kertovan kaupungilla vallitsevasta terrorista ja ammunhasta, Leino vielä ajatteli kapinallisista hyvää: ”Hyviä miehiä ne ovat. Suomalaisia miehiä. Kyllä niiden kanssa toimeen tulee. Uskoni suomalaisuuteen oli tämän villityksen kestäessä vielä moneen kertaan ja aina perinjuurisemmin järkähtävä. Käsitykseni muuttui jo päivemmällä hiukan kaupunkia katsellessani. Punaisten aseistettuja autoja kiiteli kaikkialla, niissä julmannäköisiä miehiä kiväärin ojolla yleisöä kohti, samoin siellä täällä marssivia kolonneja, jotka pysähtyivät milloin minkin talon edustalle. Ja Pohjois-Esplanaadilla tuli vastaan samanlainen ryysijoukkue, jonka etupäässä kivääriä huitova hullu mies, ikenet irvessä, silmät vauhkoina päässä ja koko kasvoilla niin mielenvikainen ilme, että sain heti melkoista oikeamman käsi-

tyksen koko tämän kapinan luonteesta ja tarkoitusperästä. – Ei tulemas! Ei tulemas! Hän huusi. Ampumas! Nähtävästi hän oli siviilipukuinen venäläinen sotamies tai kansankiihottaja. Ja hänen takaansa näkyi joukko kaltoin kasvaneita suomalaisia naamoja, joiden joukosta turhaan etsi yhtään rehellistä tai vakaumuksellista. Helsinki oli roskaväen vallassa!”

Venäläisillä pistimillä varustetut punakaartilaiset lähtevät miehittämältään Helsingin keskuspoliisiasemalta.

- Valok. ja kuvateksti teoksesta ”Suomen vapaussota kuvissa I, s. 29”

Leino perusti oman yksityisen ”tietotoimiston” ystäviensä kanssa. Heidän mielestään pääasia oli olla tapausten tasalla, joskaan niihin ei voinut sen enempää vaikuttaa. Kierrellessään kaupungilla hän tapasi paljon samanlaisia tyhjäntoimittajia tai uutisurkkijoita tai ”kenkkuilijoita”, kuten he erästä Työmies-lehden lempisanaa käyttäen myöhemmin toisiaan nimittivät. Leino totesi: ”Kun sellaiselta kierrokselta palasi takaisin hotelliin aivot täynnä uusia kauhunkuvia, oli väsynyt kuin hyvänkin päivätönnön tehtyään. Aluksi oli jokainen murha suoranainen maailmantapahtuma. Sitteen siihen tottui vähitellen, aistit, myöskin moraaliset, tylsistyivät vähitellen, ja lopuksi me olimme kaikki maata menneskämme vajaahenkisten hoitoloihin valmiita idiootteja. Eikä uni kuitenkaan tullut, siitä pitivät huolen yön pimeydestä pamahtelevat laukaukset ja ohikiitävien autojen kamala surina. Oli kielletty klo 8:n jälkeen illalla ulkona liikkumasta. Siellä ei

siis kukaan ollut eikä voinut olla kunniallisilla asioilla. Mitä ne liikkuvat? Ketä ne hakivat? Kenen vuoro nyt oli?"

Mitä enemmän tietoja tuli, sitä kaameammaksi kävi samalla yleisen hävityksen ja kauhistuksen kuva. Rintamilta loppuivat tiedot pian kokonaan, sillä kaupungilla sai ainoastaan käsiin sosialistilehtien levittämää propagandaa. Leino joutuikin toteamaan, että venäläiset lehdet olivat edes hiukan objektiivisempia ja sillä hetkellä ainoa ikkuna muun Euroopan tapahtumiin. Leino kirjoitti: *"Ljenin oli ollut oikeassa. Hän oli todellakin rauhallisesti valloittanut Suomen, sen osan Suomea nimittäin, mikä oli punaisten hallussa ja mikä nyt suorastaan mateli hänen jalkojensa juuressa. Rajajokea ei ollut enää taikka oli se siirtynyt Tornioon. Me olimme kaikki nyt vain vallankumouksen kansalaisia!"*

Keskustellessaan sekä porvaritaustaisten että maltillisiin oikeistososialisteihin kuuluvien ystäviensä kanssa torpparikysymyksestä Leino totesi: *"Mitä hyvänsä voitaenkin sanoa meidän yläluokastamme, isänmaallinen se on ainakin ollut. Isänmaan vuoksi se on mennyt maanpakoon ja vankilaan, isänmaan nimessä se on luopunut myös kaikista etuoikeuksistaan sen työväenluokan hyväksi, joka nyt on ensimmäinen sitä murhaamaan ja hävittämään."* Pohtiessaan suomalaista sosialismia he päätyivät siihen, että sosialistit olivat poikenneet nykyiselle maanpetolliselle polulle sortovuosien alussa vuonna 1899, kun Matti Kurikka kuulutti Työmies-lehdessä, että Suomen valtiopäivät eivät edusta Suomen kansaa.

Kierrellessään kaupungilla Leino näki, kuinka punakaarti haki väkivoimalla joukkoihinsa niskoittelevia puoluejäseniä. Hän näki myös, kuinka eri rintamilta palailevat synkät ruumisvaunut tyhjensivät sisältönsä juhlallisesti vapaushautajaisiin Mäntymäelle. *"Vapaushautajaisia todellakin! Hymähtelivät ihmiset puoliääneen ohikulkiessa."*

Sillä kyllä se nyt, jos koskaan, haudataan se Suomen vapaus." Leino koki Suomen olevan kuilun pohjalla ainoana lohdutuksena valtion ja yhteiskunnan toimihenkilöiden passiivinen vastarinta, joka säilyi harvinaisen eheänä ja yksimielisenä. Erityisesti hän ihaili kansakoulun opettajistoa ja pelotonta, uhrautuvaa Suomen nuorisoa. Hän näki, ettei helsinkiläiseltä nuorisolta isänmaallista innostusta puuttunut: *"Mutta vaikeudet olivat liian suuret, punaisten vartioketjut pusertuivat päivä päivältä aina kiinteämpinä ja valppaampina kaupungin ympärille eikä niiden läpi enää lopuksi lentänyt lintukaan."*

Leino kuuli myös, miten valkoiset hankkivat venäläisiltä upseereilta aseita. Myös jotkut venäläiset sotilaat ja matruusit pettivät vallankumouksen asian myymällä aseensa. Punakaartilaiset löysivät harvoin näitä aseita, sillä niitä ei koskaan pidetty kauaa samassa paikassa. Naiset onnistuivat kuljettamaan pienempiä aseita, ja konekivääreitä kuljetettiin kekseliäästi esimerkiksi ajurilla keskellä päivää pahvilla ympäröidyssä kukkaruukussa, josta pilkisti esiin fiikuksen latva.

Teknillisen Korkeakoulun oppilas Verna Erikson yllään kolme konekiväärivyjötä (yhteensä 1 350 patruunaa) sekä suurehko pistooli.

- Valok. ja kuvateksti teoksesta "Suomen vapaussota kuvissa I, s. 131"

Ensimmäinen Leinon korviin tullut Helsingin suojeluskuntalaisten suurteko oli jäänmurtajan valtaaminen venäläisiltä ja Svinhufvudin lähettäminen sillä Rääveliin. Suurella helpotuksella otettiin vastaa tieto hänen Saksan matkastaan ja sopimuksesta Saksan hallituksen kanssa. Tampereen kohtalosta taas tuli harva se päivä aina uusia ja ristiriitaisia huhuja. Lopuksi ei niihin uskonut kukaan.

Vapaussodn uhkarohkeimpien tekojen joukkoon kuuluu jäänmurtaja Tarmon valtaus venäläisiltä.

- Valok. ja kuvateksti teoksesta "Suomen vapaussota kuvissa I, s. 224"

Leino analysoi, että "köyhälistön vallankumous" ei synnyttänyt Suomen historiaan yhtään suuresti ja laajasti ajattelevaa henkilöä punaisten vallanpitäjien puolella. Ei muita kuin poliittisia seikkailijoita ja onnenonkijoita - *"Totisesti se oli köyhien vallankumous mutta henkisesti köyhien, joilla ei ollut mitään uutta eikä omaperäistä sanomista. Siksi muodostuikin kaikki vain Venäjän bolshevistisen vallankumouksen orjalliseksi matkimiseksi."*

Hän pohti myös, pitkö punaisen hulluuden välttämättä mennä niin pitkälle kuin se meni ja olisiko sovinnollinen ratkaisu ollut mahdollinen. Hän totesi, että lähtökohdat olivat liian vastakkaiset: punaisten puolelta täydellinen bolshevistinen vallankumous ja valkoisten puolelta ankarin laillisuus. Valkoinen puoli oli sydänjuuriin saakka katke- roitunut väkivaltaisista maatyölakoista, kunnallisten valtuustojen ahdistamisista, marraskuun punaisesta viikosta sekä rois- tojen ja murhamiesten aseellisista vanki-

vapautuksista: *"Valkea Suomi nousi puolustamaan asevoimin sitä oikeutta, jota asevoimin uhattiin. Eikä se kerran nousta- aan tahtonut suinkaan jättää työtään kes- keneräiseksi. Eihän Suomella ollut varaa tällaiseen verilöylyyn joka vuosi. Täytyi kerta kaikkiaan ja pitemmäksi aikaa taata maassa rauhallisen elämän juoksu. Pu- naisten itsepintaisuuteen ja sokeuteen nähden ei se ollut muuten kuin aseilla taattavissa."*

Toisaalta Leinon mielestä punaiset olivat arvioineet alusta alkaen omat voimansa ai- van liian suuriksi. *"Omien joukkojen kii- hottamiseksi täytyi heidän pitää niitä ali- tuisessa, keinotekoisessa voitonhurmiossa vielä senkin jälkeen, kun kaikki voiton mahdollisuudet tosiasiallisesti olivat hei- hin nähden jo ammoiden olemasta lakan- neet. Jos heidän johtajansa olisivat olleet rehellisiä, he olisivat heti Saksan ja Val- kean Suomen sopimuksen tultua tunne- tuksi sanoneet joukoilleen: Tähän asti, mutta ei etemmä!"* Leinon mielestä tämä olisi ollut psykologisesti oikea hetki ja hän uskoi, että punaiset olisivat mahdollisesti voineet tässä vaiheessa saavuttaa verrattain lievät rauhan ehdot.

Leinoa tuli tapaamaan joukko teosoofisen maailmankatsomuksen kannattajia, jotka olivat muodostaneet "rauhanlähetystön". Lähetystö oli jo ollut yhteyksissä osaan kansanvaltuutettuja sekä joihinkin vasem- mistoon kuuluviin porvareihin. Heidän tar- koituksenaan oli saada aikaan mahdolli- simman puolueettomien henkilöiden alle- kirjoittama julistus, jossa huomautettaisiin rauhan välttämättömyydestä. Leinoa pyy- dettiin kirjoittamaan tällainen julistus, mutta hän totesi: *"Jos mieli olla kirjailijan sanalla mitään arvovaltaa, täytyy ensin olla sananvapaus, mutta sitä meillä ei ole. Minunkin oma lehteni on lakkautettu."* Hän totesi myös, että tuollaisella julistuk- sella ei olisi mitään merkitystä ellei sitä saataisi levitetyksi myöskin toiselle puolen

rintamaa. Lähetystössä mukana ollut vasemmistososialisti väitti, että hän päivässä saisi lentolehtisen levitetyksi lentokoneilla rintamille. Keskustelu päättyi kuitenkin toteamukseen, että tärkeämpää olisi saada aikaan neuvottelu molempien taisteluosapuolten välillä, mutta Leino olisi ollut valmis pohtimaan asiaa jatkossa, jos hankkeeseen saataisiin lisää puolueettomia rauhanmiehiä.

Pikku hiljaa suuri osa venäläisistä jätti Helsingin. Sen jälkeen olivat vuorossa punaisten johtajat kuten Sirola, Manner ja Valpas. Vaikka johtajien lähtö harmitti, koska he näin välttivät ansaitun rangaistuksen, ”arveltiin toiselta puolen juuri heidän lähtönsä vaikuttavan mitä lamaannuttavimmin niihin laumoihin, joita he niin kyynillisesti ja säälimättömästi olivat harhaan johtaneet”.

Saksalaisten noustua Hankoon kävi henkinen paine Helsingissä yhä kovemmaksi. Mieliala häilyi edelleen toivon ja epätoivon vaiheilla, ei suinkaan sodan lopulliseen tulokseen, vaan juuri Helsingin ja sen asukkaiden kohtaloon nähden. Punaisten sanomalehdet uhkasivat esimerkiksi yleisellä työ- ja asevelvollisuudella, jonka toimeenpanoa levottomina odoteltiin. Leino näki myös erään punaisten täydelliseen diktatuuriin johtavan ehdotuksen, jossa mm. kaikkien valtiollisten ja yhteiskunnallisten henkilöiden passiivisesta vastarinnasta oli määrätty kuolemanrangaistus. Eräs tuttava kertoi olleensa punaisten pakottamana asettelemassa Aalbergassa sytytysvehkeitä sikäläisiin pattereihin ja pommikellareihin osana suunnitelmaa räjäyttää ”Helsinki helvettiin” Suomenlinnan ruutikellareiden avulla.

Saksalaiset tulivat kuitenkin ajoissa. ”Todella imponeeraavaa oli se tyyneys, se varmuus, se vakavuus ja yleensä se hengen läsnäolo, jolla he Helsingin valloituksen suorittivat. Tietysti se oli vain pikkujuttu heille, Antwerpenin yms. niin monen vahvasti linnoitetun paikan valloittajille. Mutta sittenkin! Vaanihan täälläkin vaara joka

talosta, salasurmainen luoti joka kellarista ja ullakolta. Ja siksi yhdyin minäkin sydämeni pohjasta huutoon: Eläköön kenttäharmaat! Ei tarvinne mainita, että me joimme heidän maljansa pohjaan.”

Hyökkäys kaupunkiin on alkanut - saksalaisten kärki etenee Aurorankadulla Töölössä.

- Valok. ja kuvateksti teoksesta ”Suomen vapaussota kuvissa II, s. 164”

Oheinen kirjoitus perustuu Eino Leinon heti vuonna 1918 julkaisemaan kirjaan *Helsingin valloitus*. Leinolla oli tunnettuna kulttuuripersoonana paljon sekä sosialistietä porvaritaustaisia tuttavita. Hän ei siis katsonut tapahtumia ”valkoisin lassein” vaan pyrki ymmärtämään myös punaista osapuolta. Viisaana ajattelijana hän kuitenkin veti oikeat johtopäätökset, joista nykyhistorioitsijoilla olisi paljon oppimista.

Nina Schleifer

Tänä päivänäkin Eino Leino katselee Helsinkiä Esplanadin puistossa Lauri Leppäsen veistämän patsaan hahmossa. Patsaaseen on kaiverrettu säe Leinon Väinämöisen laulusta: ”Yksi on laulu ylitse muiden: ihmisen, aatteen, hengen ankara laulu.” - Valok. Nina Schleifer

Eric Enno Tamm Suuri seikkailu Mannerheimin jäljillä

ISBN 978-951-I-24889-7
Otavan Kirjapaino Oy
Keuruu 2012

Tämä 511-sivuinen kirja kertoo vaikoilusta, Silkkitiestä ja uuden Kiinan noususta aivan hätkähdyttävästi. Kirjan kirjoittaja ja matkan tekijä on vironkanadalainen kirjailija, journalisti ja analyttikko. Hän asuu ja työskentelee Ottawassa Kanadassa.

Vuosina 1906-1908 tsaarin armeijan eversti Gustav Mannerheim ratsasti Aasian halki tehden muistiinpanoja, jotka kirjan tekijästä näyttivät hämmästyttävän tuoreilta. Sata vuotta myöhemmin, kesäkuussa 2006, kirjan tekijä astui Pietarissa junaan ja lähti seuraamaan Mannerheimin jälkiä Bakun kautta Mongoliaan, Kiinaan ja Tiibetin rajoille saakka. Matkalta palattuaan hän kirjoitti tämän palkitun kirjan, jossa tarina ja tarkka analyysi lyövät kättä.

Täsmälleen sata vuotta aikaisemmin Mannerheim lähti Pietarista matkaan. Hän oli saanut tsaari Nikolai II:lta tehtävän koota tiedustelutietoja Kiinaa multavista uudistuksista. Tamm totesi matkallaan sekä hämmästyttävää samankaltaisuutta että suuria eroja menneen ja nykyisen Kaukoidän välillä. Tammin kuvaus on sekoitus eloisa matkakertomusta ja henkilökohtaista essee-tyyliä. Jo ennen matkaa Kiinan konsulaatti Vancouverissa eväsi viisumin useampaan kertaan. Kiinalaiset eivät halunneet vierasta rajamailleen. Matkaaminen oli hankalampaa kuin mitä hän oli

kuvitellut. Mannerheimin tavoin oli peiteroolin käyttäminen pakollista.

Kirjan ensimmäisillä sadalla sivulla luvussa Euraasia kerrotaan matkan moninaiset vaiheet Pietarista Bakun kautta Kirgisiaan. Pietari oli vuonna 1906 terrorismin kotikaupunki. Bakun öljy kuvattiin jo Mannerheimin aikana kiroukseksi kaikille ja kaikelle. Turkmeniassa oli tuolloin hevosia kasvattavia paimentolaisia eikä maataloutta ollut ollenkaan. Nykyisin se on sortovaltio, jossa internet on kielletty ja yhteydet ulkomaalaisiin härttävät epäilyä. Tasavalloista suurin on Uzbekistan, johon Neuvostoliitto toi oman leimansa. Sieltä ihmisoikeusraportit kertovat kidutetuista ja murhatuista ihmisistä. Mannerheim vältti tarkoin kirjoittamasta päiväkirjaansa sellaista, jota voitaisiin pitää epälojaalina tsaaria vastaan. Kirgisiasta Sven Hedin totesi vuonna 1936 ilmestyneessä kirjassaan Sidenvägen: *"Kun menneisyyden loistavat kuvat vajosivat, niin uusia näkyjä kohosi idästä"*.

Seuraavaksi käsitellään kokemuksia Länsi-Kiinasta sivuilla 133-293 ja Pohjois-Kiinasta sivuilla 317-423. Mannerheim ei paljastanut edes omille kasakoilleen olevansa Venäjän armeijan upseeri. Kirjoittaja piilotti kanadalaisen passinsa mutta naamioitui pohjoismaiseksi matkailijaksi virolaisen passin turvin. Näillä Kiinan matkoilla kumpikin koki varsin erikoisia kohtaamisia ja ongelmiakin. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista kertoa niistä laajemmin. Mannerheim kuitenkin kirjoitti, että *"keisarikunnalla on suuri tulevaisuus edessään"* ja Tamm totesi: *"Sata vuotta myöhemmin tuo päivä on koittanut"*.

Teos on poikkeuksellisen mielenkiintoista luettavaa, joskin aika raskasta yksityiskohtaisuuden vuoksi. Kirjallisuusluettelokin sisältää lähteitä noin kuusi sivua. Suosittelen.

Olli Vuorio

SUOMEN UHAT 1920-LUVULLA

Itä-Karjalan vaikea tilanne

Karjalaisten ongelmana on aina ollut alueen sijainti idän ja lännen välissä. Ulkopuoliset ovat määrittäneet, missä valtakuntien rajat ovat Karjalaa halkoneet. Syrjäseudun luonne ja hallitsijoiden päätökset olivat sallineet Vienen, Aunuksen ja Inkerin väestöjen pysymisen suomalaisina niin tapojen kuin kielenkin suhteen. Yli 100 vuoden autonomian aikana rajan merkitys väheni entisestään. Tilanne muuttui dramaattisesti bolshevikkien kaapattua vallan Pietarissa marraskuussa 1917.

Koska Ståhlbergin presidenttikauden alussa ei ymmärretty antaa tukea itä-karjalaisille eikä heitä auttamaan lähteneille heimosotureille, jouduttiin Tarton rauhaneuvotteluissa käymään kauppaa Repolasta ja Porajärvestä. Kun näidenkin kuntien asukkaat luovutettiin bolsheveille, voidaan täydellä syyllä puhua häpeärauhasta. Järkyttävä on Repolan toimikunnan lähettämä sähke eduskunnalle juuri ennen rauhansopimuksen hyväksymistä: *”Repolan rahvas pyytää, ettei eduskunta solmisi rauhaa, jossa Karjalalle luetaan kiduttava kuolemantuomio. Tiedämme, että pyydämme veljeskansalta paljon, enemmän kuin olemme ansainneet, mutta äärimmäinen inhimillinen hätä pakottaa meidät rukoilemaan armoa.”*

Itä-Karjalan kohtalo

Tarton rauhansopimuksessa sovitut itä-karjalaisten itsehallintoa ja omaa kulttuuria koskevat pykälät eivät venäläisille merkinneet yhtään mitään. Heinäkuussa 1921 Suomi, Viro, Latvia ja Puola jättivät nootin Venäjälle rauhansopimuksen eh-

tojen laiminlyönneistä, mutta Lenin ei tietenkään nootista pelästynyt. Bolshevikkien sietämättömän sorron, ryöstöjen, pakko-ottojen, vangitsemisien ja teloitusten seurauksena itä-karjalaiset nousivat aseelliseen vastarintaan syksyllä 1921. Entisiä heimo-sotureita ja muita vapaaehtoisia suomalaisia riensi karjalaisten avuksi, mutta voimasuhteiden epäedullisuuden takia, ja Suomen ulkoministeriön estettyä aseiden ja vapaaehtoisten liikkumisen rajan yli, bolshevikit tukahduttivat vapauspyrkimykset 16.2.1922 mennessä. 30 000 karjalaista pakeni bolshevikkien kostotoimia Suomeen.

Akateemisen Karjala-Seuran perustivat Karjalassa taistelleet nuoret ylioppilaat auttamaan pakolaisia sekä muistuttamaan Itä-Karjalaan, Vianaan, Aunuksen ja Inkeriin jääneiden kohtalosta. Vuonna 1922 bolshevikit lupasivat pakolaisille armahduksen ja kodit takaisin. Hyrynsalmelaisen jääkäri liikkeen tukijan Juho Heikkisen eli Hallan ukon vävy Simo Nikitinkin uskoi lupauksiin ja muutti varoituksista huolimatta kotiseudulleen Hallan ukon tyttären Hannan kanssa. Molemmat katosivat jäljettömiin.

Kronstadtin kapinaankin osallistuneita palasi armahduslupauksen takia Venäjälle. Heidät lähetettiin Solovetskin ja Holmogoryn vankileireille, jotka olivat Tšekan eli Leninin salaisen poliisin kehittyneimpiä ja toimivat esikuvina rakennettaessa Neuvostoliiton vankileirien saaristoa. Vienenmerellä sijaitsevasta Solovetskista harva palasi, ja Vienanjoen varrella sijainnut Holmogoryn leiri suoriutui nopeasti suurista vankimääristä, kun vangit työnnettiin jokiproomuista Vienanjokeen kädet selän taakse sidottuina ja kivi kaulaan ripustettuna. Tapa otettiin käyttöön 1920 ja vielä 1922 Kronstadtin, Tambovin ja Donin kapi-nallisista hukutettiin Vienanjokeen.

Sosialistien toiminta Suomessa

Suomessa toimi koko 1920-luvun ajan kaksi sosialistista järjestöä: kommunistinen, joka toimi Moskovan ohjauksessa Suomen itsenäisyyttä vastaan, sekä sosialidemokraattinen, joka tahtoen tai ymmärtämättömyyttään onnistui tukemaan kommunistien pyrkimyksiä maanpuolustuksen heikentämiseksi ja Neuvostoliiton vaikutusvallan kasvattamiseksi maassa. Aivan käsittämättömäksi sosialistien pyrkimykset tekee naapurimaamme kehitys. Neuvostoliitto (nimitys otettiin käyttöön vuonna 1922) kasvatti sotilasmahtiaan sekä vakoilu- ja solutus-toimintaa koko 1920-luvun. Olisi luullut sosialisteja hirvittäneen, millaiseksi hirmuhallinnoksi sosialismi naapurimaassa kehittyi.

Vaikka Suomen sosialidemokraatit joutuivat ammattiyhdistyksissä ja muissa järjestöissä kommunistien häikäilemättömien syrjäyttämisyönien kohteeksi ja vaikka äärivasemmisto oli suoranainen uhka Suomen itsenäisyydelle, liittoutuivat sosialidemokraatit kerta toisensa jälkeen kommunistien kanssa, kun kyse oli maanpuolustuksen heikentämisestä. Ensinnäkin yhtynyt vasemmisto halusi lakkauttaa suojeluskunnat, vaikka järjestö koko 1920-luvun muodosti armeijan reservin. Ikäluokkia ei oltu koulutettu vielä tarpeeksi, joten Suomen puolustus lepäsi suojeluskuntalaisten varassa. Esimerkiksi Joensuun rajavartiosto sai 1922 sataviisikymmentä suojeluskuntalaista 68-miehi- sen vartiostonsa avuksi, koska väkivaltaisia rajanylityksiä tapahtui Itä-Karjalan kansannousun tukahduttamisen yhteydessä. Koko vasemmisto terrorisoi vapausotureita ja suojeluskuntalaisia työpaikoilla. Puolustusvoimissakin oli kiiho- tussoluja, jotka pyrkivät puolustustahdon heikentämiseen ja vakoiluun. Vuonna 1921 sosialistit onnistuivat lykkäämään

uuden asevelvollisuuslain vaalien yli. 1926 hallitus esitti puolustusvoimien ja suojeluskuntien virkojen vakinaistamista, sillä virat olivat olleet vuoden kestäviä ja määräaikaista. Vasemmisto äänesti lain yli vaalien, joten vakinaistaminen astui voimaan vasta 1927. Vuonna 1925 laivas- tolaki lykkääntyi vasemmiston takia yli vaalien. Vuonna 1928 puolustusbudjetti oli pienin Suomen siihenastisessa histo- riassa (13,8 % koko budjetista) ja samaan aikaan sosialistit yrittivät lyhentää varus- miespalvelusta alle vuoden mittaiseksi. Tammikuussa 1930 sosialidemokraattien puoluehallitus julkaisi mietinnön, jossa ehdotettiin yksipuolista aseistariisuntaa ja vain pienen poliisin tapaisen rajavartioston ylläpitoa. Samaa aikaan Neu- vostoliitossa punaupseerikursseilla val- mistui enemmän suomenkielisiä upsee- reja kuin Suomen kadettikoulussa. Vuonna 1929 sosialisteilla oli yhteensä 82 kansanedustajaa ja yllättävän usein myös poliittisen keskustan tuki, joten la- kia isänmaallisiin työläisiin kohdistuvan terrorin lakkauttamisesta ei saatu hyväk- sytyksi.

Kun kommunistien aseelliset kumousyri- tykset (esimerkiksi Toivo Antikaisen Kii- masjärven hetkellinen valtaus ja Savu- kosken läskikapina vuonna 1922) eivät tuottaneet tulosta, keskittyivät he yleisen järjestyksen horjuttamiseen. Koko vuosi- kymmenen jatkunut maanalainen työ al- koi tuottaa tulosta ja järjestyshäiriöt li- sääntyivät. 1.8.1929 vasemmisto järjesti punaisen päivän koko Suomessa. Laajoja mielenosoituksia oli kaupungeissa ja teollisuuskeskuksissa. Lakot ja mielen- osoitukset oli tarkoitus muuttaa mella- koiksi, mutta poliisi hallitsi tilanteen ja vallankumouksen liekki saatiin sammu- maan. 16.11.1929 vasemmisto yritti yleis- lakkoa, joka kuitenkin epäonnistui, koska vain 10 % työläisistä osallistui siihen.

Vastavoimia sosialismille

1920-luvulla tapahtui siis sosialismin eri muotojen esiinmarssi, joka antoi voimakkaan varoituksen tulevista. Harva vain huomasi ennusmerkkejä, ja niitä jotka huomasivat, parjataan vielä tänä päivänäkin. Olihan esimerkiksi Mannerheimkin todennut jo 6.4.1919 Tampereen teatteriravintolassa kaupungin valtauksen vuosipäivänä: *"Toisella puolella on liike, joka yrittää ainoastaan tietopuolisen ajattelun avulla luoda uutta yhteiskuntaa, joka sanoissa takaa tasa-arvoisuuden, mutta käytännössä muodostuu luokkahirmuvallaksi, jolla vain pimeimmässä keskiajassa on vertaistaan. Hyväksyttäviä ja osaksi jalojakin vaikuttimia käytetään inhimillisiä heikkouksia palvelemalla alhaisten pyyteiden herättämiseen. Historiallisen kehityksen loukkaamattomat lait syrjäytetään ja tilalle asetetaan oppeja, joita ei missään maassa eikä minään aikana ole voitu elävässä elämässä toteuttaa. Kun kuitenkin on tahdottu vedota Venäjään esimerkkinä tulevaisuuden valtiosta ja yhteiskunnasta, on tämä joko itsepetosta tai käsitteiden hämmennystä, joka juontaa juurensa inhimillisen luonteen alhaisista vaistoista."*

Onneksi Suomessa oli myös yhteiskuntaa rakentavia voimia. Vaikka Suomi oli rauhina vapaussodan jäljiltä ja kauppayhteiset Venäjään olivat katkenneet, saivat Rudolf Waldenin kaltaiset miehet talouselämämme hyvään kasvuun. Suojeluskunta- ja Lotta Svärd -järjestöjen miehet ja naiset pitivät maanpuolustuskykyämme yllä. 4.10.1920 perustettiin Kenraali Mannerheimin lastensuojeluliitto, ja Suomen Punainen Risti sai helmikuussa 1922 Mannerheimista taitavan organisaattorin sekä ihmisiä vapaaehtoistyöhön innostavan voiman. Poliittiset johtajat pitivät kuitenkin Mannerheimin syrjässä valtiollisista tehtävistä koko 1920-luvun. Edellä esitettyjen, yleensä unohdettujen, sosialismin aggressiivisesta etenemisestä kertovien seikkojen perusteella ei ole ihme, että Lapuanliike syntyi vuoden 1929 lopussa. Voidaan myös perustellusti todeta Lapuanliikkeen pelastaneen Suomen luodessaan politiikkaan terveemmän pohjan noin 10 vuotta ennen talvisotaa, mutta se onkin jo 1930-luvun kiehtovaa historiaa.

Jyrki Uutela

Tervetuloa vuotuisen SOTILASPERINNENÄYTTELYYN

Nurmijärven kunnan Käräjäsalin
osoitteeseen Keskustie 2, Nurmijärvi.

Järjestyksessä 22. peräkkäinen näyttely
on maksuton ja yleisölle avoinna

la 30.11.2013 klo 11-18
ja **su 1.12.2013 klo 10-18**

Aiheena on "Taistelusta paraatikentälle"
eli katsaus suomalaiseen sotilaspuvustoon
vapaussodasta jatkosotaan.

hannu.lakee@poliisi.fi, puh. 0400-419 415

Kaaderilaulajien ISÄNPÄIVÄN AATON KAHVIKONSERTTI

Maanpuolustuskorkeakoulun
juhlasalissa Santahaminassa
lauantaina 9.11.2013 klo 15

Lippuja á 15 euroa
saa kuoron jäseniltä
tai Kadettikunnan toimistolta,
(Eino Leinon katu 12 E 64, 00250 HELSINKI)

Lippu oikeuttaa pääsyyn
sotilassaarelle ja pitää sisällään
myös kahvitarjoilun.

Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry:n hallitus

Puheenjohtaja Markus Uomala
Omenamäenkatu 5 C 37, 00990 Helsinki
puh. 0400 709 323
s-posti: markus.uomala@netti.fi

Varapuheenjohtaja Liisa Viranko
*Tilaisuuksien käytännön järjestelyt ja
ilmoittautumiset tilaisuuksiin*

s-posti: liisa.viranko@salnet.fi

Varainhoitaja Anton Eskola

s-posti: anton.eskola@helsinki.fi

Sihteeri Juhani Pulkkinen

s-posti: juhani.pulkkinen@saunalahti.fi

Jäsen Pekka Lampén
Jäsenlehden postitus

s-posti: mlampen@welho.com

Jäsen Sirkka Valkjärvi
Materiaalimyynti

s-posti: sirkka.valkjarvi@gmail.com

Jäsen Paul Voss
Jäsenrekisteri ja jäsenposti

s-posti: ap.voss@welho.com

*

Kunniapuheenjohtaja Uolevi Langinmaa
(puheoikeus)

Varainhoitaja tiedottaa

Pyydämme jäseniä maksamaan
yhdistyksen jäsenmaksun **22 euroa**
vuodelle 2013 yhdistyksen pankkitilille
FI45 1299 3000 0798 81. Viitenumero
on **2040**.

Lehden osoitetarraan on merkitty
vuosiluku siltä vuodelta, jonka osalta
jäsenmaksu on viimeksi suoritettu.
Jäsenmaksuista vapaille ei ole merkitty
vuosilukua lainkaan.

Kirjat ja muut myyntiartikkelit toivotaan
maksettavan yhdistyksen tilille viite-
numerolla **1122**.

Varainhoitaja vastaa kaikkiin
talousasioita koskeviin tiedusteluihin.

Vie vapauden ja itsenäisyyden viestiä
eteenpäin tuleville sukupolville.
Tilaa Vapaussoturi!

Yhteydenotot puh. (03) 223 0845

TULEVAA OHJELMAA

La 24.8. Kesäretki Sotilasmusiikkimuseoon ja Sotilaslääketieteen museoon

Lähdemme kesäretkelle Lahteen kimppakyydeillä Ravintola Ostrobotnian edestä **klo 10**. Menomatalla nautimme aamukahvit. Opas odottaa meitä Sotilasmusiikkimuseon edessä **klo 12**. Tämän museon esittelyn jälkeen siirrymme oppaan johdolla Sotilaslääketieteen museoon **klo 13**. Museon esittelyn lisäksi kuulemme siellä lyhyen luennon. Paluumatkalla nautimme lounaan joko Hennalan varuskunnassa tai varuskunnan lähistöllä. Mukaan mahtuu 20 henkilöä. *Pikaiset ilmoittautumiset Markus Uomalalle.*

Ti 10.9. Lounasluento klo 12.30: Sannäsin kartanon Gustav Silfverhjelmin Filosofian tohtori Erkki Wuolijoki kertoo Gustav Silfverhjelmin toimista vapaussodan aikana sekä hänen suojeluskuntatoiminnastaan.

Ti 8.10. Lounasluento klo 12.30: Jääkärit Lockstedtissa ja muuallakin Vapaussodan Imatran Seudun Perinneyhdistyksen puheenjohtaja Jorma K.O. Ignatius luennoi jääkäreiden vaiheista.

Su 17.11. Perinteinen käynti Porvoon Saksanniemessä **klo 10.45** yhteiskuljetus bussilla (hintaa 20 eur) Rautatien torin laidasta **klo 12** kunnianosoitukset Saksanniemen muistokivellä **n. klo 12.45** kunnianosoitukset Vapaussodan muistomerkillä Porvoon kirkon pihalla **n. klo 13** omakustanteinen lounas Porvoossa *Ilmoittautuminen Liisa Virangolle viimeistään pe 8.11.*

Marras- Yhdistyksen syyskokous **kuu** Yhdistyksen virallinen syyskokous pidetään Väestönsuojelumuseossa (Siltavuorenranta 16) myöhemmin ilmoitettavana ajankohtana.

Pe 6.12. Itsenäisyyspäivän kunnianosoitukset Itsenäisyyspäivänä kokoonnumme **klo 12** Vanhankirkon puistossa kunnianosoituksiin.

Ti 10.12. Lounasluento klo 12.30: Punaisten vankina Yhdistyksemme pitkäaikainen jäsen Liisa Hongisto kertoo punaisten vankina olleen isänsä Lennart Åströmin vaiheista tämän päiväkirja-merkintöjen pohjalta.

Lounasluennot järjestetään Ostrobotniassa (Museokatu 10). Tilaisuuden aluksi kuuntelemme Jääkärimarssin, sen jälkeen on esitelmän, kysymysten ja keskustelun aika ennen yhteistä lounasta (omakustannushinta 24 €). Kuullos pyhä vala lauletaan myöhemmin, mutta yhdessäolo voi jatkua. – *Ilmoittautumiset viimeistään edellisenä perjantaina Liisa Virangolle puh. 0500 605 523 tai liisa.viranko@salnet.fi*